

Anna Zarzycká: „Romští žáci středních škol – strategie volby školní trajektorie a její perspektivy“

Bakalářská práce FHS UK

posudek oponenta

zpracoval: doc.PhDr. Zdeněk Pinc

srpen 2006

Bakalářská práce Anny Zarzycká má aktuální téma a za příkladné pokládám to, že usiluje o navázání na výzkumný projekt svého tutora a využití poznatků a dat, které tento projekt přinesl. Také snaha využít metodologie Pražské školy školní etnografie patří ke zjevným kladům práce. Samotná práce kolegyně Zarzycká však svědčí o jistém chvatu a nepůsobí ve formulaci závěrů příliš přesvědčivě.

Práce má fakticky tři části. Autorka úvodem – asi třetina rozsahu práce – zpracovává podklady o vzdělávací problematice romské komunity v ČR. Tato část práce je popisná, nepřináší nové poznatky a ty, jež předkládá, neanalyzuje a nezpracovává. Autorka se ani nepokouší o nějaké srovnání. Aby měla tato část práce jiný smysl než přidat do práce několik desítek stran rukopisu, snad by stálo za úvahu srovnat, zda např. situace v ČR je obdobná jako v sousedních zemích, které jsou v podobné situaci, nebo zohlednit vývoj, který v této oblasti lze sledovat, řekněme, v posledních čtyřiceti letech, nebo alespoň rozdíl, který nastal, nebo nenastal v posledních patnácti letech, srovnáváme-li situaci z posledních let reálného socialismu či její recepce v letech devadesátých se situací více méně aktuální. Takto je text směsí známých skutečností, jež zčásti snad mohou čtenáře uvádět do problematiky, zčásti jej spíše zavádějí, neboť se věnují skutečnostem, které s tématem práce souvisejí jen vzdáleně. Také druhá část práce, převzatá z výzkumu „Podpora romských žáků středních škol“, který byl podporován MŠMT v roce 2003 k zjištění efektivity dotačního programu podpory romských žáků středních škol“ nepůsobí v bakalářské práci zcela organicky, cca 5 stran textu je věnováno mezikrajovému srovnání počtů škol a žáků v programu, ale práce se posléze věnuje pouze pražským studentům. Zajímavý poznatek projektu, že pražské školy a jejich žáci využívají program podpory v menší míře než v jiných krajích, postrádá souvislost s vlastním výzkumem bakalářské práce. Na s.27 autorka zdůrazňuje, že těžištěm práce měla být analýza rozhovorů s 15 respondenty – třetí část práce. Ti jsou však vybráni poněkud problematickým způsobem. Autorka, patrně z dobrých důvodů, nečerpala pouze ze seznamu škol, které byly předmětem výzkumu MŠMT, to dále oslabilo vazbu na tento výzkum. Tři roky, které uplynuly jsou však optimální dobou na zjištění, zda příjemci podpory programu, využili tohoto programu k tomu, aby střední školu dokončili nebo se alespoň posunuli do nejvyšších ročníků. Vadí mi však i skutečnost, že do výzkumu byli zařazeni bez dostatečného rozlišení studenti škol ukončených maturitou a studenti učilišť bez maturity. Pokud by bylo provedeno přehledné rozdělení, bylo by možné využít získaných poznatků ke komparaci. K tomu by ale bylo potřeba znát korelaci mezi věkem, rokem studia a školou. Uvítal bych kdyby analýze jednotlivých výpovědí předcházela přehled stručných medailonků jednotlivých účastníků, zejména s ohledem na vazbu osobnostních charakteristik a typu školy. Chápu, že k seznámení se s rodinnou anamnézou či sociálními podmínkami autorka neměla možnost, přesto korigovat některé výpovědní konotace alespoň ve výzkumném komentáři by mělo být provedeno pečlivěji a při zřetelném vědomí např. rozdílu mezi tím, že respondent říká o vzdělání svých rodičů to a to a skutečností, jaké vzdělání ve skutečnosti mají. Také v údajích o prospěchu bych pokládal za vhodné odlišit sebehodnocení od relativně objektivního hodnocení školy, respektive jejich prospěchových zvyklostí.

Z autorčiných analýz tu a tam vypadne poznatek, který by mohl být zajímavý a relevantní, kdyby byl předkládán relevantně. Zdálo se mi např., že z výpovědí studentů lze dedukovat překvapivou informaci, že mnozí studují proto, aby studovali. To je zřetelný, snad až frapantně zřetelný rozdíl proti zkušenostem, které udělali s romskými studenty výzkumníci v relativně nedávné době. Tehdy byla zřetelnou překážkou ve studiu i okolnost, že student nemůže vydělávat. Je tato změna orientace skutečná a významná? Do jaké míry se způsobena či snad dokonce vyvolána programem podpory? Tak nějak by zněly otázky, které si mohla a já soudím, že i měla Zarzycká položit. Takto však jsou její analýzy poněkud nepřehledné, čtenář se v nich jen velmi obtížně orientuje a za příznačné pokládám to, že daleko nejzajímavější částí práce je jako příloha uvedený přepis rozhovoru s jednou účastnicí výzkumu. Pokud je pravda, že autorka práce provedené rozhovory přepsala, jak je v práci uvedeno, pokládám bych za vhodnější, aby v příloze byly uvedeny všechny, nebo alespoň ty zdařilé, ostatní by snad stačilo charakterizovat, eventuálně vyložit proč nejsou přiloženy. V úvahu přicházela i varianta s přiložením kopie audiozáznamu nebo přepisu rozhovorů v elektronické podobě.

Přes uvedené výtky je práce kolegyně Zarzycká v zásadě zdařilá, přijatelná k obhajobě a snad i – po náležité obhajobě – hodnotitelná v pásmu známky „velmi dobře“. Můj předběžný návrh zní: 32 hodnotících bodů plus minus 2 s ohledem na průběh obhajoby.